

Lars Saabye Christensen
HERMAN

Nakladnik
Fidipid Zagreb

Biblioteka prijevodne književnosti
Knjiga 14.

Za nakladnika
Slobodan Delalić

Urednici
Tonko Maroević
Diana Burazer

Jezična urednica
Ljiljana Šarić

Design omota
Elvis Duspara

Layout i grafička priprema
Fidipid Zagreb

Tisak
Sklad boja Zagreb

**CIP zapis dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 745354**

ISBN 978-953-7542-08-5

Copyright © Fidipid 2010

Printed in Croatia 2010

LARS SAABYE CHRISTENSEN

H E R M A N

Roman

S norveškoga preveo
Munib Delalić

Naslov izvornika
Herman © J. W. Cappelens Forlag A.S. 1988

JESEN

Herman zabacuje glavu unatrag i zuri gore u krošnju stabla, gdje su listovi žuti i crveni i samo što ne otpadnu. Između tankih, crnih grana vidi nebo, gdje oblaci na sve strane divlje jure. Pomalo ga hvata vrtoglavica od takvog stajanja, kao da on sâm, u punoj brzini, bjesomučno juri. Ali je to i prilično ugodno, bar neko vrijeme, samo da se ne sudari s Monolittenom, visokim, granitnim stupom. Sklapa oči, ali kad zamalo ne padne, brzo ih opet otvori, i olakšan izdahne. Još uvijek je u parku na Frogneru, ni za centimetar se nije pomaknuo.

A onda ugleda prvi list koji pade s grane. Vjetar ga naokolo kovitla, te poleti prema fontani, poput istočkane zimovke. Herman potrči za njim, gledajući u crvenu, nemirnu točku u zraku. Vjetar list podiže i spušta, Herman trči cik-cak po šljunku nadajući se da je jutros zavezao vezice kako treba, pravim mornarskim čvorom. A onda kao da list, ili vjetar, posustaje, umorno se on prizemlji, ravno ispred Hermana. On se naglo zaustavi, širom otvori usta, odskoči, i uhvati list ustima, besprijekorno, kao kakav gladan mravojed.

I upravo tad primijeti da ga netko špijunira; netko stoji iza jedne od statua, može vidjeti ljubičasti ranac koji se jedva ukazuje. Sasvim se on umiri, s listom u ustima. Nije bogzna kakva okusa, ali imao je on u ustima i gore stvari, naprimjer krutu opnu s čokoladnog pudinga, skorup s mlijeka, ili jegulju koju njegov otac ulovi na keju. Odjednom ranac nestane, ali on zna da je netko još uvijek tamo, iza statue ogromne žene kojoj skoro dvadesetero djece visi u kosi. I dok on tako stoji, ne znajući posve što mu je činiti, proguta list. I prilično je čudno pomisliti da se onaj isti list, što je do maločas visio na ogromnom drvetu,

sad nalazi usred njegova trbuha. Možda danas za ručak izbjegne jesti povrće.

Uto se ona pojavi iza statue. Ruby, Ruby iz njegova razreda. Cijelo je ona vrijeme stajala iza statue. Herman i ne zna sasvim da li mu se to baš sviđa. Ruby je kosmata, ridokosa, ponetko tvrdi da joj je u kosi pet ptičjih gnijezda. Ruke drži na leđima, kao da ima veliku tajnu. Čudno gleda u Hermana, jednim okom, napola zatvorenim.

– Jedeš listove? upita Ruby.

– Ponekad.

– Ti si jedini koga znam koji jede listove.

– Onda ih i ne poznaješ mnogo, kaže Herman i ode do klupe po ranac.

Ruby dođe za njim i pomnije mu pogleda lice.

– Pratiš me? upita Herman.

Ruby se tako glasno nasmije da još nekoliko listova pade s drveća.

– Hranila sam svoju patku mrkvom i hrenovkom. Možda ćeš se razboljeti. Već izgledaš bolesno.

– Zdrav sam kao riba, kaže Herman. To njegov djed običava kazati, iako on leži u nebeskom krevetu na trećem katu i ne može hodati. A možda zato on to i kaže, da je zdrav kao riba.

– Ribe ne jedu listove, kaže Ruby.

– One jedu kišne gliste. To je gore.

Zapute se zajedno preko mosta. Neki je pijanac zaspao pod Sinnataggenom i izgleda otprilike isto bijesan kao i Ljutica. Bazeni na kupalištu Frogner su prazni i zeleni i desetica, odskočna daska, seže skroz do neba. Domalo počne kiša. Dolje po vodi plivaju patke jedne oko drugih i pojma nemaju ni o čemu. Jedan labud podiže krila, ali mu se ipak ne da poletjeti, te ih opet skupi. Ruby se nagne preko ograde i pokaže.

– Eno moje patke!

– Tvoja patka?

- Ona koju hranim.
- Kako možeš razlikovati patke?

Ruby se okrene prema Hermanu, zatrese glavom, ona ogromna rida kosa se zanjiše, tamo-amo, ali u svakom slučaju iz nje ne izleti nijedna ptica.

- Neću reći, kaže, i brzo dodaje: – Možda drugi put.

Krenu dalje prema izlaznim vratima, ništa ne govore, ali kad se nađu u ulici Kirkeveien, ona se primakne i veoma dugo zuri u njegovo lice. Herman se unervozio.

- Izgledam li to bolestan?
- Oči su ti sasvim zelene! A nos narančast!

To kaže, te otrči gore prema Majorstui. Kod Oscara Mathisena se okrene i mahne, ali to Herman ne vidi, već je on na putu prema Skillebekku. I sad se zaista osjeća loše. Možda se ipak razboli, možda mu umjesto ruku izrastu grane i nekome padne na um da ih iskoristi za drva kad dođe zima. Osjeća list u truhu, stoji ukoso i škaklje. Ruke mu već postaju krute, mora ih stisnuti uz tijelo. Pogleda se u ogledalo kod frizera u Bygdøy aleji, a to je takvo ogledalo gdje se možeš vidjeti i iz profila, ako se nagneš naprijed i okreneš glavu. I tad se stvarno uplaši. Ne prepozna se. Nos je šišarka, uši nalik na dvije djetlićeve duplje, a kosa polegla po čelu poput svjetlozelene mahovine. Herman zbriše prije negoli ga Debeli spazi i sakrije se u jednu vežu. I tu se odluči, gurne prst u grlo, baš onako kako otac ponekad običava uraditi nedjeljom. Herman zabode prst tako duboko da skoro može dodirnuti list. I tad list krene gore, u punoj brzini, zajedno s užinom i dvije karamele koje je našao na putu do škole. List je još crven i smrdi gore od smrdljivih patika. Vjetar ga odmah ponese niz ulicu, zakotrlja se pločnikom uz odvodni jarak, te se izgubi između šipki odvoda. Herman se uspravi i odmah osjeti bolje. Šteta karamela, pomisli, i zapita se hoće li ih još jednom pojesti. To i učini, te mirno odlunja niz Gabelovu ulicu. Drvo plus drvo plus drvo je šuma, kaže Herman glasno. Ali što je je-

dan pomnoženo s jedan? Mora da je to jedna veoma usamljena šuma.

Počinje kiša. Pa ipak se Hermanu ne da trčati taj zadnji dio puta. I kad skrene u ulicu, Kaucija iz prizemlja otvori prozor i pokaže svoje lice, zahrđalo i mršavo. Za Kauciju se govori da je nekad bio domar kod Kralja u ulici Drammensveien, ali je dobio nogu jer se zaljubio u belgijsku princezu koja je bila došla u posjet, ili zato što je Kralj otkrio da je on zapravo Švedanin. Kaucija je ili vrlo grlat, ili veoma tih. Danas je on najtiši, jer je danas ponedjeljak.

– Hermansene, prošapće on. – Dodi ovamo.

Herman jedva može čuti što on govori. Zato pride bliže.

– Možeš li za me danas založiti nekoliko butelja?

– Nema se vremena, šaptom će Herman. – Možda sutra.

– I sutra je, nažalost, dan, promrmlja Kaucija i polako zatvori prozor.

Herman stoji u kupaonici gol do pojasa i pere se, skupa s ocem. Hermanov otac, naime, nikad ne jede dok se prvo temeljito ne opere, i to ne samo ruke, nego sve od pojasa nagore, a posebno ispod pazuha. Iako će otac prizalogajiti tek jednu krišku kruha do emisije po željama slušatelja, on mora dobro sastrugati gornji dio tijela i presvući potkošulju. To je, na kraju krajeva, pomalo i naporno, ali je i dobro tako stajati zajedno s ocem gol do pojasa i pokazati mišiće. Hermanove nadlaktice još nisu bogzna što, ali će sigurno biti, ako prestane jesti listove. Osim toga, ogledalo visi tako visoko da on vidi samo skalp, dok je otac toliko visok da doseže skoro do stropa, i mora se sagnuti kad se češlja onim svojim sjajnim čeličnim češljem na koji je toliko ponosan. Hermanov je otac dizaličar.

– Da nisi danas što naopako uradio? pita otac i pažljivo gleda u češalj prije nego ga stavi u zadnji džep.

Herman mora temeljito razmisliti.

– Ne, koliko se sjećam, kaže on.

– To sam i mislio. Jer bih to inače vidio, zar ne?

Otac ga mune u leđa i obojica se zasmijulje. Herman zabaci glavu unatrag i pogleda u oca, i na tren mu se učini kao da opet stoji ispod drveta u parku na Frogneru, samo što s očeve glave nijedan list ne opadne.

– Da nisi danas vidio kakvog andela? pita Herman.

– Ne, ni danas, niti jednog, uzdahne otac i namaže se dezodoransom ispod oba pazuha. Potom i Herman uzme dezodorans, strašno opeče, a možda i mora kad tako dobro miriše. A onda čuju da je majci ispao tanjur, što znači da je ručak spreman.

Danas je ponedjeljak, a ponedjeljak je isto što i ostaci hrane. I obično to nisu Hermanova omiljena jela. Uvijek se on zapita odakle zapravo ostaci dolaze, jer se ne može sjetiti da je pone-

djeljkom ikad jeo nešto što liči na ono što je jeo u subotu ili u nedjelju, i Herman bi neprijatno posumnjao da se očeva jegulja krišom uvukla u mistično gratinirano jelo. A danas on nije ni tako gladan. Tad otac obično upita da nije bolestan, ili mu se više ne raste, drugim riječima ostaci hrane dosta toga znaju za sobom povući.

Herman čeprka po tanjuru, a vani nastavlja kišiti. Jedan prljav golub sjedi na prozorskom okviru i guče samo za sebe, te poleti preko ulice i spusti se na granu. Ptice su sretne kad ne trebaju kabanicu i kapu za kišu, misli Herman. A kad bi kiša padala četrdeset dana, kao u Africi, tad bi možda morale koristiti pojas za spasavanje i masku?

– Da nisi bolestan, Hermane? Ili ti se ne da više rasti?

Otac govori s hranom u ustima i po četvrti se put posluži. A ipak još ima jegulje u pećnici.

– Već se jelo, kaže Herman.

– Već jeo? A gdje? pita mama.

– U parku na Frogneru.

– Ne smiješ jesti između obroka, kaže otac. – Tad ćeš rasti samo u širinu, ne u visinu.

– Neće se ponoviti, kaže Herman i opet pogleda kroz prozor. Golub je nestao, ali je kiša još tamo, još ona uspravno pada s neba. Mora da je Bog prilično dobar u plivanju, misli Herman, a da se ne govori o Isusu, koji je u mladosti hodao po vodi. Herman je ponosan da je otac dizaličar. Jedno je vrijeme i sâm mislio krenuti tim putem, ali kad se njemu onesvijesti od samog stajanja na zemlji i gledanja gore u drvo, onda je malo vjerojatno da bi uspio sjediti najmanje deset kilometara u zraku i gledati dolje i istovremeno podignuti ogromni kabel s kukom i uvući ga u iglu za šivanje, tamo, u Lillestrømu?

Mama prebaci ostatke iz Hermanova tanjura u svoj, mama je uvijek najgladnija, a ipak je i niska i mršava. Ona radi u Jacobse-novu špeceraju na uglu. Herman voli tamo otići nakon škole,

posebno mu se sviđa miris aparata za kuhanje kave iza tezge. Čudno je da nešto s tako groznim okusom uopće može tako lijepo mirisati.

– Danas je jedan kupac pokušao opljačkati blagajnu, priča mama. – Bacao je rajčice i prijetio nam grozdom banana!

– Nije valjda Kaucija? upita Herman.

– Naravno da nije Kaucija! Kauciji tako nešto ne pada na pamet.

– Koliko je uzeo novca?

– Pokliznuo se na koru banane i pobjegao!

Mama mora odložiti nož i vilicu dok se smije. A kad se mama smije, vlakovi iskaču iz tračnica na Zapadnom kolodvoru, brod za Nesodden potone i sat na tornju Vijećnice se zaustavi. Otac polako udahne i čeka dok opet ne utihne.

– Nije valjda to istina, majko, uzdahne on.

– Živa istina, ona će. – Jacobsen mlađi je nazvao policiju i prijavio oružanu pljačku. Mislio je od rajčica da je krv!

– Napuhana kukavica! Pa on trči po policiju i kad izgubi kemijsku olovku.

– Pa, čini najbolje što zna.

– Da. A to je brojiti kemijske olovke i prenemagati se.

Herman pogleda u oca, pa u majku, i zamisli se.

– Možda je to bio Gustav Vigeland, kaže on.

Otac odloži nož i vilicu i više puta teško uzdahne. Mama zamijeni tanjur s Hermanom, i odjednom se nagne bliže, baš kao i Ruby, te se on opet malo unervozí, možda ipak nije izbacio cijeli list, možda je na putu postati drvo, a da to i ne zna.

– Sutra se moraš ošišati, kaže ona.

Hermanu lakne.

– U redu.

– I nisi zaboravio da trebaš posjetiti djeda?

Herman zatrese glavom te se čuperak razleti na sve strane i nekoliko dlaka padne na stol.

– Nije se zaboravno, kaže on.

Mama otrese dlake i ponovo pogleda u Hermana.

– Mislim da bi morao nositi mrežicu za kosu! nasmije se ona.

I Herman se glasno nasmije, ali ne tako glasno kao mama, jer mu to ne polazi za rukom, dok otac sklanja sve sa stola, i to odjednom, a da mu ni čačkalica ne ispadne.

Kad god Herman kaže da mora pisati zadaću, izbjegne prati posude. Stoga on to obično i kaže poslije ručka. Ulazi u svoju sobu, vadi bilježnicu, i piše: *Park Frogner Gustava Vigelanda. 58 figura na mostu. 4 figure guštera u granitu. Ružičnjak. Labirintski trg. Monolit plat. 8 ulaznih vrata od kovanog željeza. Zapadni trg. Kotač života. Dugo smišlja zadnju rečenicu. Nije sasvim siguran, no ipak je napiše: I moglo bi se reći da je to bio jedan fin dan.* Poslije on sjedi i gleda kroz prozor. Već se smračilo. Čudno je da se može vidjeti mrak, misli Herman. Ali globus svijetli, stoji na prozorskoj dasci i nikad se ne gasi. On ga zavrti, sklapa oči i zaustavi ga kažiprstom. Adapazari! Izbriše zadnju rečenicu i umjesto nje napiše: *Kad odrastem postat ću dizaličar ili ću otputovati u Adapazari!*

Prije nego što on ode na spavanje slušaju emisiju po željama slušatelja. Ali nitko od njih večeras nema rođendan, tako da ih nitko i ne pozdravlja. Herman smatra da psalmi tužno zvuče, i nada se da nikome neće pasti na pamet da ga pozdravi s *Tim velikim bijelim jatom* kad on dođe na red. Dok Eddie Calvert svira trubu za nekog vojnika u Bardufossu, otac odlazi u kupaonicu, i jasno im je da je on opet ogladnio.

– Vrijeme razapeti jedra, kaže mama podižući oči s pasijansa.

– A tad kapetan mora biti na brodu, zar ne?

– Kop-no ho-ho! kaže Herman, i umaršira u kupaonicu gdje otac stoji gol do pojasa i brije se. Njegova brada izraste tri puta dnevno, a nedjeljom pet puta. Herman mu se penje na leđa, ali kad dođe do ramenâ i obojicu spazi u ogledalu, opet osjeti vrtoglavicu i polako klizne dolje. Otac se nasmije i spusti glavu pod

slavinu. Herman presavije zubnu pastu mnogo puta i pritisne iz sve snage, te iz tube izide mala bijela gruda. Čudno je, zapravo, da se zubne paste nikad ne isprazne.

– Onda ćemo kazati laku noć, kaže Herman.

– Laku noć, uzvratu otac ispirući grlo.

Kad je legnuo, ulazi mama i gasi svjetlo, ali globus ostaje svijetliti. Zatim ona sjedne kraj kreveta i pomiluje Hermana po kosi, malo ga čupne, što se Hermanu sviđa. Ona to obično radi kad mu kosa odveć naraste i treba do frizera. Zato odluči da se ne ošiša mnogo, kako bi uskoro opet morao do frizera, te će ga mama opet pomilovati po kosi, i čupnuti, i glasno se nasmijati.

Ona oprezno zatvori vrata, i Herman iznenada pomisli na Ruby, na svu njenu riđu kosu, nije baš nemoguće da u njoj nema ptica, možda kakva zimovka, ili bar kolibar. I mora pomisliti na list koji je progutao, što je bilo najčudnije od svega, ubuduće će dobro promisliti prije nego što učini nešto slično. Potom izvana začuje vjetar, večeras on pjeva neku čudnu melodiju, šulja se oko uglova s probušenim harmonikama i začepljenim trubama. Ali nikad on nije vidio vjetrovo lice. Domalo čuje mamu i oca u dnevnoj sobi, oni, srećom, imaju lice. Herman pomisli na vrijeme, i sažali se na nj, na vrijeme koje bi svi htjeli osvojiti, a ponekad i ubiti. Poslije utone u san, i sanja, sve ono čega se sutra neće sjetiti. To je, zapravo, pomalo iritantno.